

NIEUWSBRIEF

EEN BIJNA VERGETEN DRAMA

De dood van drie NVV-ers in Woudenberg herdacht

In de vroege ochtend van 16 oktober 1942, onlangs 50 jaar geleden, werden in een bos vlak bij de bekende 'pyramide' van Austerlitz (in de gemeente Woudenberg) door een Duits vuurpeloton vijftien Nederlandse mannen om het leven gebracht, bij wijze van vergelding voor verzets- en sabotagedaden die in het Oosten van ons land waren gepleegd. De meeste van de gefusilleerden hadden zelf in de Oostelijke provincies Overijssel en Gelderland gewoond en gewerkt. Twaalf van hen waren eerder al door de bezetters om

politieke redenen gearresteerd en in het concentratiekamp bij Amersfoort gevangen gezet. Zij waren lid of bestuurder geweest van verschillende communistische en revolutionair-socialistische organisaties.

De drie overige hadden ten dele een andere achtergrond. Ze kwamen wel alle drie uit Overijssel, maar waren geen communist of revolutionair-socialist. Zij waren bestuurder of medewerker van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen (NVV) geweest. En zij waren niet (althans niet op de eerste plaats) als politiek gevangene, maar als gijzelaar eerder in 1942 door de bezetter opgepakt.

Levensgeschiedenissen

Wie waren deze drie NVV-ers? De oudste van de drie - Jan Haantjes - was geboren op 1 oktober 1886. Hij was typograaf van beroep en eigenlijk afkomstig uit Friesland, waar hij onder meer in Bolsward een afdeling van de Algemene Nederlandse Typografenbond mee had helpen oprichten. Sinds de jaren '20 woonde en werkte hij echter in Enschede. Hij gaf er in een roerige periode leiding aan het plaatselijke en het provinciale NVV, was lid van Provinciale Staten van Overijssel voor de SDAP, lid en fractievoorzitter in de gemeenteraad van Enschede, en sinds 1937 wethouder van Enschede. Aan z'n werk voor het NVV was toen een einde gekomen; wel bleef hij ook na 1937 lid van het bestuur van de Raad van Arbeid voor Twente.

Koos van den Kerkhoff was op 10 oktober 1898 geboren in Rotterdam. Hij was aanvankelijk timmerman van beroep, onder meer in Velsen, waar hij ook voor de SDAP enkele jaren lid van de gemeenteraad was. Daarnaast was hij lid en plaatselijk bestuurder van de Algemene Nederlandse Bouwarbeidersbond; voor dezelfde bond werd hij in 1939, nadat hij zich door zelfstudie verder bekwaamd had, districtsbestuurder in Zwolle. De oorlog onderbrak deze loopbaan. Het NVV en de aangesloten vakbonden werden eerst (in juli 1940) onder een commissaris van de NSB gesteld en vervolgens, per 1 mei 1942, opgeheven en vervangen door het Nationaal-Socialistische Nederlands Arbeidsfront (NAF). Van den Kerkhoff was een van de bestuurders die toen weigerden, nog verder mee te werken.

Hein Vrind, tenslotte, was op 2 juni 1913 in Duitsland geboren, als zoon van een

Herdenkingsbijeenkomst op 16 oktober 1992.
(foto Michael Kooren).

Duitse moeder en een Nederlandse Vader. Gedurende zijn studie - rechten in Leiden - was hij betrokken bij de 'blauwe' jeugdbeweging (de NBAS) en bij verschillende anti-militaristische activiteiten. Hij weigerde zelf militaire dienst en werd daarvoor tot drie maanden gevangenisstraf in Veenhuizen veroordeeld. In 1937 vestigde hij zich als advocaat in Almelo en werd hij adviseur van het Bureau voor Arbeidsrecht in Overijssel. Evenals Van den Kerkhoff legde ook Hein Vrind uit protest tegen de toenemende greep van de NSB en het NAF op de vakbeweging zijn taak neer.

Gijzelaars

De vraag waarom deze drie NVV-ers als gijzelaar gevangen werden gezet, kan niet met zekerheid beantwoord worden. Er kunnen wel mogelijke politieke redenen voor worden aangegeven. Maar het toeval heeft naar alle waarschijnlijkheid ook een rol gespeeld.

Niet alleen in Nederland, maar ook in an-

dere bezette gebieden begon de Duitse Wehrmacht in de loop van 1941 en 1942 steeds meer hinder te ondervinden van verzets- en sabotagedaden. Bij het Oberkommando ontstond daarom de gedachte om in de bezette landen een aantal burgers uit alle delen van de bevolking te gijzelen en te dreigen, deze bij verder verzet en sabotage te doden. In Nederland werden volgens die opzet in mei en juli 1942 ruim 1200 mannen als gijzelaar opgepakt. Zij werden vastgezet in Noord-Brabant, in de gebouwen van het katholieke klein-seminarie Beekvliet (bij Sint-Michielsgestel) en van het groot-seminarie te Haaren.

Waarom nu juist deze ruim 1200 mannen als gijzelaar werden genomen, is voor een groot deel een kwestie van toeval geweest. Duidelijk was wel dat nogal wat gijzelaars in de Nederlandse samenleving een vooraanstaande positie innamen. Ook hadden de bezetters de gijzelaars vooral gezocht in kringen die aan bepaalde Duitse plannen hun medewerking geweigerd hadden, zoals de Nederlandse Unie en de Vakbeweging. Maar ook veel anderen die om wat voor reden dan ook toevallig bij de Duitsers geregistreerd stonden, of die door derden onder hun aandacht waren gebracht, waren nu van huis gehaald.

Denkbaar is dat Haantjes vooral wegens zijn vooraanstaande positie in de samenleving is aangehouden. Aannemelijk is dat bij de aanhouding van Vrind en van Van den Kerkhoff hun afwijzing van het NAF een rol heeft gespeeld. Toch werden ze niet als politieke gevangenen behandeld, maar als gijzelaars. Het leven in de twee gijzelaars-kampen was op zichzelf genomen helemaal niet slecht; bekend is bijvoorbeeld dat groepen gijzelaars in Beekvliet alle gelegenheid hadden om de naoorlogse politieke verhoudingen in ons land te bespreken.

Executies

Wel was er de dreiging van het lot dat de gijzelaars eventueel te wachten kon staan. Die dreiging werd acuut toen op 15 augustus 1942 vijf van hen in een bos bij Goirle werden gefusilleerd, als vergelding voor een aanslag op een Wehrmacht-trein in Rotterdam. Intus-

sen waren er ook de al genoemde aanhoudende verzets- en sabotagedaden in Overijssel en Gelderland. De bezetters hielden vooral de illegale CPN daarvoor verantwoordelijk en besloten daarom, als vergelding en afschrikking, de twaalf socialisten en communisten uit Oost-Nederland ter dood te brengen.

De drie NVV-ers werden aan deze groep toegevoegd, waarschijnlijk vooral omdat ze afkomstig waren uit het gebied waar de sabotage gepleegd was. Vreemd is wel dat er bij de sabotage in Oost-Nederland geen militaire doelen waren getroffen. De Wehrmacht heeft, voor zover bekend, ook niet om de executie van een aantal van 'haar' gijzelaars gevraagd. En men vraagt zich dan ook af, óók gezien het 'politieke profiel' van de andere twaalf gefusilleerden, of bij het ter dood brengen van de drie NVV-ers politieke motieven niet ook een rol meespeelden. Bekend is dat alle gegijzelden uit de vakbeweging het aanbod hebben gekregen weer te worden vrijgelaten, mits zij zouden meewerken in het NAF. Bekend is ook dat Van den Kerkhoff dat opnieuw weigerde; van Vrind en Haantjes mag men hetzelfde aannemen.

Herdenking

De dood van de twaalf politieke gevangenen en van de drie gijzelaars is op 16 oktober j.l. door nabestaanden van de gijzelaars, door de voormalige gijzelaars van Beekvliet en Haaren en door een groep personen uit het voormalig verzet herdacht, voor het eerst op de plek zelf waar zij zijn omgekomen. Deze plaats was na de Tweede Wereldoorlog in vergetelheid geraakt, maar werd in juli 1991 weer teruggevonden. Namens de FNV legde de algemeen secretaris, L. Groen, bloemen. Het voornemen bestaat om ter herinnering aan het gebeurde een bescheiden gedenkteken op te richten.

Jan Peet,
historicus

J.C.H. Blom publiceerde over dit onderwerp onlangs: *De gijzelaars van St. Michielsgestel en Haaren. Het dubbele gezicht van hun geschiedenis* (uitg. Balans 1992).

VHV Nieuwsbrief

Een uitgave van de
Vakbondshistorische Vereniging
Verschijnt viermaal per jaar
5e jaargang, nummer 4, december 1992
Redactie: Wietske van Agtmaal,
Jacques van Gerwen, Harry Peer en
Jeroen Sprenger
Redactie-adres: Henri Polaklaan 9, 1018
CP Amsterdam, telefoon 020-6241166
Druk en vormgeving:
Industriebond FNV

Inhoud van dit nummer	pag.
Een bijna vergeten drama	1
Het geheel en de delen	3
Dwarsligger	3
Het einde van (de) geschiedenis	5
Oud-werknemer Ford spreekt	7
Kaderwerk en kaderscholing	8
Ledenvergadering	11
NVM-berichten	12

HET GEHEEL EN DE DELEN

(DE) GESCHIEDENIS?

Johan Huizinga vatte geschiedenis op als een cultuuruiting waarbij de mens zich rekenschap geeft van zichzelf. Nu kent de geschiedschrijving vele genres die ieder op hun wijze tegemoetkomen aan een sterk uiteenlopende belangstelling. Huizinga heeft in zijn omschrijving van geschiedenis iets anders op het oog dan een vlot geschreven boek over de heldendaden of liefdesavonturen van Napoleon, hoe populair dit genre ook blijft. Hem gaat het er om dat wij ons in het verleden verdiepen om er achter te komen wat menszijn voor inhoud en betekenis heeft.

Staande in het heden zijn we steeds op weg naar de toekomst, maar elk moment behoort het volgende moment tot het verleden. Vooruitblikken impliceert terugblikken. In het heden werkt het verleden op velerlei wijze door en dit maakt van het heden een dynamisch krachtenveld, dat degenen die de toekomst helpen vorm te geven, dienen te kennen. Want wie geen weet heeft van het verleden gaat de toekomst blind tegemoet. Wie niet (meer) gelooft in de maakbaarheid van de maatschappij binnen een hoe smalle marge ook, heeft geen behoefte aan inzicht in het verleden. Ook voor degenen die ondergaan in het werk van alledag en het te druk hebben om op of om te kijken, blijft de geschiedenis een gesloten boek.

Er is niet alleen een economische conjunctuur maar ook een golfbeweging van de historische interesse en wellicht staan deze beide ook niet los van elkaar. Als pragmatisme en nuchterheid veld winnen neemt de historische interesse af. In de jaren zestig toen de vakorganisatie ver van de leden vastliep in de alledaagse routine van overleg, commissiewerk en wat dies meer zij, droogde de stroom van de vakbondsgedenkboeken op.

Pas in de jaren zeventig toen de vakorganisatie zich bezon op wat zij krachtens haar traditie was, vatte zij hier en daar de rode draad weer op. Het 'harmonie-niedenken' dat de vakorganisatie we-

zensvreemd is, maakte weer plaats voor het model van strijdige belangen tussen werkgevers en werknemers, het zogenaamde conflictmodel, dat beter bij haar aard paste. De vakorganisatie bood opnieuw krachtiger tegenspel. Bovendien werden diverse bonden een levend geheel doordat top en basis weer een band knoopten waarbij de mening van de veel mondiger geworden leden enig gewicht in de schaal legde. Het onontbeerlijke korte termijndenken kreeg een plaats in een wenkend perspectief op een humaner samenleving. De historische interesse herleefde, alleen waren het niet meer de bondssecretarissen, maar overwegend jonge academici die de geschiedschrijving der vakorganisatie ter hand namen.

Ellende-verhalen

Nu, in de jaren negentig, is het dringend tijd voor een kritische verwerking van de jaren zeventig. Met het ridiculiseren van die jaren of medelijdend doen over de illusies van dit decennium komen we niet verder en al helemaal niet door in alles een tegengesteld standpunt in te nemen. Kennis van de geschiedenis kan ons ervoor behoeden in uitersten te vervallen of ongeduldig ter worden. De geschiedbeoefening is de meest geëigende vorm voor een kritische evaluatie van het verleden. Naast de geschiedschrijving biedt de vakbondsscholing een geschikte plek voor de geschiedbeoefening.

In de scholing van de vakorganisatie behoort geschiedenis iets anders te zijn dan een aaneenrijging van anekdoten, hoe boeiend en onderhoudend een dergelijke aanpak ook kan zijn. Ellende-verhalen in de jaren '70 zeer geliefd bij linkse studenten en docenten hebben ons inzicht nauwelijks verdiept. Het naar voren halen van een nog weer zieliger veenarbeider die een nieuw record vestigt op het punt van het aantal uren en armoede, is weinig zinvol.

Dwarsligger

Mensenwerk

In elk gezin, in elke samenleving, worden verhalen, ervaringen, opvattingen en moraal van ouders op kinderen, van groep op groep, doorgegeven. Deze erfenis is doortrokken van de invloed van werk en inkomen, van macht en onderdrukking, op levenswijze en welbevinden van mensen. Voor wie en over wie wordt die geschiedenis geboekstaafd? Wat is de reikwijdte? Wat is de relevantie?

De lessen op school. Wat leren de leerlingen nou over de vakbonden? De vakbeweging wordt nauwelijks voor het voetlicht gehaald. Bij de FNV werd dit manco als zo'n gemis ervaren dat de vakcentrale met wat ondersteuning van buitenaf een eigen lessenreeks voor economie, maatschappijleer en geschiedenis heeft ontwikkeld voor middelbare scholen. Een goed initiatief dat uitgebreid zou moeten worden tot het lager beroeps onderwijs.

Enkele maanden geleden zagen we Johan Stekelenburg in een nieuwe rol op de televisie. Deze keer eens niet als onderhandelaar in de SER of de Stichting van de Arbeid, maar als leraar voor de klas. Bij het begin van het nieuwe schooljaar werden FNV-lesmateriaal en docentenhandleiding in dure advertenties in de Volkskrant aangeprezen.

*Wie schetst mijn verbazing? Op hetzelfde moment dat jonge scholieren eindelijk eens toegespitst onderwijs krijgen over de geschiedenis van de vakbeweging schaffen ze het voor arbeiders georganiseerd bij de Industriebond FNV af. En zo krijgen we straks misschien wel de gekke situatie dat ze in de vijfde klas van het atheneum *Mensenwerk* lezen en prijzen, terwijl ze dit schitterende boek bij de Industriebond FNV niet meer bruikbaar achten voor de kaderopleiding.*

Harry Peer.

In de vorige Nieuwsbrief verscheen een artikel van Hans van den Hurk over de nieuwe opzet van de kaderopleiding van de Industriebond FNV. Hierop heeft de redactie van de Nieuwsbrief een aantal reacties ontvangen. Die zijn in dit nummer afgedrukt. Hans van den Hurk reageert op zijn beurt weer op de afzonderlijke artikelen.

HET GEHEEL EN DE DELEN

Ophalen van heldenverhalen over pioniers en stakingsveldslagen kan van betekenis zijn maar niet als het een nostalgische vlucht is voor een als prozaïsch ervaren heden. Ons past aandacht en respect voor de pioniers van de socialistische arbeidersbeweging en voor de anonieme massa van werkers die ver voor hun tijd te gronde gingen. Gedenken is een van de humane functies die geschiedbeoefening vervult. Daarenboven gaat het echter om historisch inzicht in het heden en het in een breed tijdsperspectief toetsen van een strategie voor de komende jaren.

Het positieve van de achter ons liggende periode was in ieder geval dat de vakorganisatie de ramen openzette. Daardoor ontstond een vruchtbare uitwisseling tussen vakbondsbestuurders en kaderleden enerzijds en overwegend jonge academici die zich met geschiedenis en maatschappijwetenschap bezig hielden anderzijds. De scholing vormde de verbindingsschakel en daar leerde men van elkaar en dit hief tijdelijk het dubbele isolement op. Door de scholing voortaan intern te regelen waartoe de Industriebond FNV besloten heeft en de geschiedenis als integrerende discipline af te schaffen, komt een einde aan deze creatieve band tussen maatschappijwetenschappers van buiten en de vakorganisatie, althans voor wat de Industriebond FNV betreft. Het argument was dat het geschiedenisonderdeel er langzamerhand los bij hing en dat al of niet smakelijke verhalen uit grootvaders en grootmoeders tijd hoogstens vertedering opriepen maar veelal de aandacht niet meer vasthielden. Dit kan hoogstens een aansporing zijn om het geschiedenisonderdeel te evalueren en beter op te zetten. Zelf heb ik als geschiedenisinleider tot op dit moment niet te klagen over aandacht en enthousiasme.

Dynamiek

Het doekje voor het bloeden dat geschiedenis toch bij elk thema te pas komt stelt niet echt. Zoals Hegel terecht stelt: het geheel heeft geschiedenis, de delen op zich d.w.z. los van het geheel niet. Zeker de delen hebben een relatieve autonomie en als zodanig ook een eigen dynamiek en als deel van het

geheel vindt men dit er op een bepaalde manier in weerspiegelt terug. Het geheel is echter meer dan de som der delen omdat deze een dynamische structuur vormt met eigen wetmatigheden die de delen missen, maar waar zij niet onberoerd door blijven. Het gaat derhalve om de vakorganisatie als moment van het maatschappelijk proces. Alleen de geschiedenis kan de verschillende momenten integreren en daarbij komt velerlei aan de orde, dat in een thematische aanpak ontbreekt, want geschiedenis is iets anders dan een descriptie van chronologisch geordende feiten en laat zich ook niet in mootjes hakken.

Mensen worden gedreven door een levensbeschouwing en een maatschappijopvatting, waaraan zij normen voor hun handelen ontlend. Kennisnemen van het liberalisme, het traditionele christendom en het socialisme in hun vele uitingsvormen, wapent ons in de maatschappelijke discussie want daardoor krijgen we oog voor de onuitsproken vooronderstellingen in eigen en andermans denken. De genoemde drie levens- en maatschappijbeschouwingen vinden we in allerlei varianten en nuances terug binnen de verschillende stromingen in vakbondland. Deze spelen ook een rol in het contact tussen de werkgevers- en werknemersklasse wanneer botsende en gemeenschappelijke belangen aan de orde komen. Alleen in een omvattende geschiedenis laat deze levensbeschouwelijke problematiek die wortels heeft in de Franse revolutie en de nasleep hiervan, zich doorzien.

Vakbondsgeschiedenis dient zich te verruimen tot het geheel van de arbeidsverhoudingen en ook de werkgevers, hun cultuur, mentaliteit en organisaties te omvatten want alleen dan kunnen we hen met succes tegemoet treden. Daarbij is de geschiedenis hardnekkig. De boeren, als bestuurders en leden van de zuivelcoöperaties zetten de door hun voorouders tijdens de landarbeidersstakingen van 1919 en 1929 gevestigde traditie voort. De zuivelstakingen van dit jaar maakten het nog eens goed duidelijk. Rationele d.w.z. economische overwegingen gaven daarbij niet alleen de doorslag. Hoe verklaren we dat de textielbaronnen in meerderheid zo hard als staal waren en

alles deden om de arbeiders te vernederen en op de knieën te krijgen? De havenbaronnen daarentegen tastten liever direct in de buidel dan op lange termijn werkgelegenheid regelen, daarmee de vakorganisatie buitenspel zettend en de actiecomité's in de kaart spelend. Overigens leggen de actiecomité's en bepaalde categorale bonden van handarbeiders tegelijk de zwakke plekken van de vakbondsbureaucratie bloot. Helaas zijn niet alle vakbondbestuurders bereid zich deze les ter harte te nemen zoals de recente geschiedenis van de belangenstrijd in de gezondheidszorg leert.

Lessen

Sommigen zal deze gedachtengang te hoog gegrepen zijn, want zij willen gewoon weten wat het nut is van geschiedenis. Vallen er uit de geschiedenis lessen te trekken? Ik meen van wel en de goede lezer zal het niet veel moeite kosten deze in het voorgaande te ontdekken. Er zijn doodlopende wegen die we niet nog eens zouden moeten inslaan. Situaties zijn echter anders en eender tegelijk en dit inzicht behoort tot de kern van onze historische kennis.

Al herhaalt de geschiedenis zich niet op precies dezelfde wijze, toch valt er te leren van de acties die de vakorganisaties in het verleden hebben gevoerd. In het bijzonder geldt dit voor een riskante en gecompliceerde actievorm als stakingen. Op de Koninklijke Militaire Academie in Breda krijgt men les in oorlogvoering, waarom dan geen les in de strategie en tactiek van stakingen? Moet Piet Vos, oud-beleidsmedewerker van de Industriebond NVV, het net als in de jaren zeventig nog eens hebben over 'verleerde vaardigheden'? Een staking is een omvattend gebeuren dat zich niet als los thema laat behandelen, maar alleen begrepen kan worden in het geheel der maatschappelijke dynamiek.

Alleen een integrale geschiedbeoefening verschaft voor wat Nederland betreft inzicht in: de structurele zwakte van de arbeidersklasse; de lage organisatiegraad; de wijze waarop onze verzorgingsstaat is ingericht als resultante van de beslissingen van parlement, vakbondsbestuurders en werkgevers-vertegenwoordigers, die op hun

HET EINDE VAN (DE) GESCHIEDENIS?

beurt de beslissingsruimte van toekomstige generaties inperken; de dominante plaats van de kerken in het sociale leven. De samenhang tussen technologische vernieuwing, de stijging van de arbeidsproductiviteit, de stijging van het levenspeil en arbeidstijdverkorting is een maatschappelijk probleem van de eerste orde dat de vakbondsgeschiedenis beheerst. De belangrijkste en alomvattende problematiek die boven de klassentegenstellingen uitgaat, is echter het katastrofaal verstoorde evenwicht tussen produktiestelsel en de ons omringende organische en anorganische natuur. Dit is een problematiek met een historische dimensie waaraan niemand, ook de vakorganisatie niet, voorbij kan gaan.

Nogmaals en tot slot: alleen in een integrale maatschappijgeschiedenis komt dit alles aan de orde. Het meest frustrerende van de geschiedenis is wel de hardnekkigheid van het verleden. Verbijsterd kijken we toe hoe nationalisme, vreemdelingenhaat en anti-semitisme die we voor een deel al doodgewaand hadden, opnieuw de kop opsteken en de inzet vormen van bloedige Europese oorlogen. Marx heeft helaas gelijk, de traditie, de denk- en leefgewoonten en de vroeger genomen beslissingen van de lange reeks dode generaties rust als een loden last op de levenden. Dit geldt zowel voor de maatschappij als geheel, als voor de verzorgingsstaat en de vakorganisatie in het bijzonder. Historisch inzicht helpt ons het geduld en de energie voor ons dagelijkse werk in de linkse politiek en de vakorganisatie op te brengen. Moge het voorbeeld van de geschiedloze Industriebond-scholing geen navolging vinden.

Ger Harmsen,
historicus

Er zijn in de afgelopen pakweg 100 jaar verschillende redenen geweest, waarom de vakbeweging het belangrijk vond haar leden te scholen in de eigen sociale en organisatorische geschiedenis.

De beschouwing van Hans van den Hurk en de begeleidende stukjes van de redactie en van Harry Peer noemen er een paar. Eén aspect van het belang dat de vakbeweging altijd heeft gehecht aan scholing in de eigen geschiedenis, is daarbij wat onderbelicht gebleven.

Van den Hurk wijst erop hoe de kaderscholing van de Industriebond NVV zich in de jaren '70 oriënteerde op "de bevrijding van de mensen uit de tegenstelling tussen loonarbeid en kapitaal." In feite was er sprake van een heroriëntatie: in de socialistische vakbeweging was de geschiedenis immers vanouds het verhaal van het wetenschappelijk gefundeerde vertrouwen in de bevrijding van de arbeid en de komst van de nieuwe maatschappij.

Men kan zelfs verder gaan: in Nederland heeft tot in de jaren 1980 vrijwel de hele geschreven geschiedenis van de arbeiders- en vak-beweging, zowel in haar socialistische als haar confessionele varianten, in wezen bestaan uit verschillende verhalen over een (uiteindelijk) onafwendbare sociale vooruitgang. Daarmee kon de beweging haar leden motiveren.

Van den Hurk heeft er terecht op gewezen dat de vakbeweging dergelijke vooruitgangsverhalen vandaag de dag, nu het de vakbeweging niet bepaald voor de wind gaat, niet meer aan het kader kwijt kan. Ook hier kan men nog een stap verder zetten. Is de les van Van den Hurks beschouwing over de ontwikkeling van het vak geschiedenis in de ka-

derscholing niet eigenlijk, dat de geschiedenis van de vakbeweging niet bestaat en nooit bestaan heeft; dat iedere fase in de ontwikkeling van de beweging haar eigen geschiedverhaal heeft geschreven om daarmee het kader een relevant historisch perspectief op de actualiteit te geven; dat in de tegenwoordige ontwikkelingsfase van de vakbeweging de oude verhalen spannende, maar irrelevante anecdotes dreigen te worden; en dat wij momenteel als historici even niet weten welk relevant geschiedverhaal we wel aan het kader van de vakbeweging kunnen vertellen?

Ik denk dat het zo zit. Dat betekent trouwens niet per se dat daarom het vak geschiedenis als zodanig heeft afgedaan.

Maar ik kan er ook geen groot bezwaar in zien, dat het vak geschiedenis voorlopig in al zijn verlegenheid met de situatie even in de ijskast gaat. Mijn zorg is natuurlijk wel dat het daar dan misschien nooit meer uit komt. Maar als we even aannemen dat 'geschiedenis' in de nieuwe kaderscholing van de Industriebond FNV een invalshoek blijft, dan zou het vak profijt kunnen trekken uit een nauwere binding aan onderwerpen die er voor het kader momenteel kennelijk meer toe doen.

Wie weet ontwikkelt zich daaruit weer een keer de behoefte aan een samenhangend geschiedverhaal dat een relevant historisch perspectief op de actualiteit kan bieden; en de hoofdlijnen, een nieuwe logica voor dat verhaal. Dan zal ongetwijfeld dat verhaal ook weer een plaats voor zichzelf in de kaderscholing krijgen.

Jan Peet,
historicus

HISTORISCHE WORTELS NIET VERLOOCHENEN

In de vorige nieuwsbrief had Hans van den Hurk bijna drie pagina's nodig om uit te leggen waarom de dienst Scholing en Vorming van de Industriebond FNV het vak geschiedenis uit de kaderopleiding heeft geschrapt. Deze mededeling bracht VHV'er Harry Peer nogal uit z'n evenwicht. Hij schreef direct een pittige reactie op het schrappen van 'het paradepaardje van de kaderopleiding'. De keuze van de Industriebond FNV heeft mij als CNV'er minder geschokt. Het CNV kent het vak geschiedenis namelijk evenmin een speciale plaats toe in het scholingsprogramma. Dat neemt niet weg dat ik de keuze van de Industriebond FNV betreur.

Van den Hurk schetste in de vorige nieuwsbrief in vogelvlucht de ontwikkeling van de kaderopleiding, die meevolueerde met de rol van de vakbond in onze samenleving. In de jaren veertig, vijftig en zestig ontbeerden de kaderleden door hun lage opleiding de meest elementaire kennis van geschiedenis, staatsinrichting en economie. De scholing van de bond was er vooral op gericht hen deze kennis op latere leeftijd alsnog bij te brengen.

In de jaren zeventig veranderde dat beeld drastisch, zo schetst Van den Hurk. De vakbeweging radicaliseerde, de klassenstrijd was weer even terug. De scholing veranderde mee. Kaderleden moest worden geleerd dat de maatschappij veranderbaar was. In het vak geschiedenis stond voortaan niet meer de trots voor het tot dusver bereikte, maar de noodzaak van verdergaande strijd en verandering centraal.

Tien jaar later was hiervan weinig meer over. Afbraak van de industrie, massale werkloosheid en fors ledenverlies leidden tot een zakelijker en pragmatisch beleid. Scholing veranderde mee en werd weer algemene ontwikkeling. Daarbij raakte het vak geschiedenis tussen wal en schip. Het vak werd beschouwd als een geïsoleerd onderdeel. Het nut werd niet altijd ingezien. Het dreigde te verworden tot een nostalgische terugblik. Een spannend verhaal, meer niet. Een verhaal dat volgens Van den Hurk slechts een minderheid van de leden boeide.

Dat is voor de dienst Scholing en Vorming van de Industriebond FNV de reden geweest om de kaderopleiding op nieuwe leest te schoeien. Geschiedenis wordt nu geïntegreerd in andere vakken als de vakbeweging, arbeidsvoorwaarden, zeggenschap en arbeidsrecht. Zo wordt getoond dat deze thema's een ontwikkeling in de tijd hebben doorgemaakt.

Onder eigen banier

Tot zover kan ik het betoog van Van den Hurk onderschrijven. De thematische aanpak met daarin aandacht voor de geschiedenis geeft leden ongetwijfeld een goed inzicht hoe zaken zijn gegroeid. Maar dat is toch nog geen reden om en passant de geschiedenis van de arbeidersbeweging als afzonderlijk vak te schrappen?

Ik heb als rechtgeaarde CNV'er het boek 'Onder eigen banier' van Herman Amelink, oud-secretaris van het CNV, maar eens uit de boekenkast gehaald. Dat boek geeft een overzicht van het ontstaan van het CNV. Daardoor kunnen we nu nog kennis nemen van de sociale misstanden in de vorige eeuw, de harde strijd van de vakbondspioniers en de ontwikkeling van het christelijk-sociale gedachtegoed. Misschien is het niet overall even objectief. Maar het geeft wel aan hoe de christelijke vakbeweging voor de Tweede Wereldoorlog met zijn verleden omging: het werd bestudeerd, bewaard en beschreven.

Zoveel inspanningen getroost het CNV zich vandaag helaas niet meer. Er moest bijvoorbeeld een derde Christelijk-sociaal Congres aan te pas komen om een aanleiding te hebben voor een studie naar de invloed van het gedachtegoed van het CNV op de ontwikkeling van de sociale zekerheid en de medezeggenschap. En het scholingsprogramma van het CNV kent evenmin een apart vak geschiedenis.

Al zijn er geluiden waaruit blijkt dat de historie meer nadruk gaat krijgen in het introductieprogramma voor kaderleden. Het is alleen te hopen dat hier geen sprake is van een tijdelijke opleving van de aandacht voor het verleden.

Het Christelijk-sociaal Congres heeft in elk geval bij mij het besef versterkt dat wij in onze tijd een radertje zijn in een levende beweging, die lang geleden is begonnen en die ook na ons zal doorgaan. En dat onze historische wortels (zie Amelink) ook vandaag nog de basis vormen voor de keuzen die we maken bij het te lijf gaan van de huidige maatschappelijke problemen.

Het besef dat je deel uitmaakt van de ontwikkeling van de Nederlandse (christelijke) vakbeweging relateert aan de ene kant het werk waar je anno 1992 mee bezig bent. Maar aan de andere kant leert een blik in de geschiedenis ook dat elke individuele bijdrage de ontwikkeling van de beweging mede bepaalt.

Dat besef kan leden alleen worden bijgebracht door hen kennis te laten nemen van het verleden van de vakbeweging. Niet alleen als onderdeel bij het vak arbeidsrecht of kwaliteit van de arbeid. Maar juist ook door het een volwaardige plaats te geven binnen het scholings- en vormingsprogramma. En die boodschap moet niet alleen de Industriebond FNV, maar mag ook het CNV zich ter harte nemen.

Schrappen?

Echter, zo brengt Van den Hurk in, de geschiedenis boeit slechts een minderheid van de kaderleden. Maar dat is toch geen argument om het vak simpelweg te schrappen? Het is juist een uitdaging om te kijken hoe je het boeiende verleden van de vakbeweging opnieuw tot leven kan brengen in de kaderopleiding. Niet om leden een spannend verhaal te vertellen, maar om hen te laten zien dat we deel uitmaken van een beweging. Een beweging die haar wortels heeft in het verleden en die vanuit die wortels oplossingen formuleert voor de problemen van nu en de toekomst.

Johan Slok,

voorlichter Hout-en Bouwbond CNV

OUD-WERKNEMER FORD SPREEKT

Toen ik in 1985 de personeelschef van Ford Nederland vertelde dat ik een boek had geschreven over 15 jaar O.R. lidmaatschap bij Ford Nederland, reageerde hij als volgt: "Was dat nou nodig geweest, het is allemaal al weer zo lang geleden". Ik antwoordde hem daarop dat de tweede Wereldoorlog nog veel langer geleden was en dat daar ook nog steeds boeken over worden geschreven. Waarmee ik maar wil zeggen dat er altijd mensen zijn geweest die zich gedwongen voelen om dingen vast te leggen voor het nageslacht. Dingen die ze zelf hadden meegemaakt of via de zijlijn hadden geobserveerd. Jeroen Terlingen schreef in Vrij Nederland over mijn boek dat elk O.R.-lid het zou moeten lezen. Waarmee maar weer eens gezegd werd dat je van een ander zijn ervaringen kunt leren:

- lessen uit het verleden
- in het verleden ligt de toekomst besloten

Dit soort opmerkingen maken duidelijk hoe belangrijk het is om het verleden te kennen.

Als we kennis nemen van het verleden zeggen we:

"Dat mag nooit meer gebeuren of zo moeten we het weer doen of juist niet".

Ik zie de lepeltjes en de asbak bij mij thuis nog voor me, met de letters ANMB. Het was bij ons de normaalste zaak van de wereld dat als je ging werken (16 jaar oud) je ook lid werd van de vakbond. De verhalen van mijn vader waren allemaal stukjes geschiedenis. Daar kon je wat van leren, daar stak je wat van op, ongestructureerde geschiedenislessen, maar belangrijk voor mijn toekomst. Wijs geworden op straat en in de fabriek, wijs geworden van wat je daar meemaakte en van de verhalen van ouderen. Als ze hun geschiedenis niet meer vertelden dan kon je zeggen, dat kan en zal ons niet meer overkomen, daar had je van geleerd.

Dat is ook de reden waarom ik zo blij ben met het vakbondsmuseum in de Henri Polaklaan. En het is natuurlijk geen toeval dat het zich bevindt in het gebouw met een geweldige geschiedenis. Een gebouw waar ik vele voetstappen heb liggen.

Vakbondsschool

De afgelopen twee jaar heb ik als begeleider van de vakbondsschool onderzocht hoe belangrijk de deelnemers het vinden om kennis te nemen van de geschiedenis van de vakbeweging. Als je iets wilt weten van bijv. het huidige sociale stelsel zul je ook moeten weten hoe het ontstaan is, hoe het vroeger was, welke strijd er gestreden is door onze vaders en grootvaders. De huidige arbeidswetgeving wordt pas interessant als je bijv. iets weet van de kinderarbeid van vroeger, te weten komt hoe kort het eigenlijk geleden lijkt dat die werd afgeschaft.

Hoe leuk en belangrijk is het toch om te weten welke invloed grote stakingen uit het verleden hebben op onze huidige maatschappij. Overduidelijk bleek dat deelnemers van de vakbondsschool in hoge mate waren geïnteresseerd in de geschiedenis van de vakbeweging. Een bezoek aan het vakbondsmuseum is een hoogtepunt van de cursus gebleken. Wat ik met bovenstaande heb geprobeerd duidelijk te maken is dat de geschiedenis van de vakbeweging een onmisbaar element is als het erom gaat (jonge) mensen wegwijs te maken in de vakbeweging. Ik kan mij geen kaderlid, districtsbestuurder en/of hoofdbestuurder voorstellen die geen kennis zou hebben genomen van het verleden. Immers, er zijn in het verleden fouten gemaakt. Daarvan kun je leren. Maar er zijn ook verschrikkelijk goeie dingen tot stand gebracht. Door strijd, door opofferingen, er hebben zelfs mensen hun leven gegeven voor hun idealen. Daarvan kun je leren. Dat zijn lessen uit het verleden.

- welke maatschappij stond ze voor ogen?
- wat hadden vakbeweging en socialisme met elkaar gemeen?
- hoe stond de vakbeweging vlak voor en vlak na de tweede Wereldoorlog tegenover het communisme?
- hoe was de verhouding met de katholieke vakbeweging? (wat was het mandement?)

Allemaal vragen waarop het antwoord in het verleden is te vinden. Daar zijn boeken over geschreven en er zijn nog steeds mensen die er over kunnen ver-

tellen door eigen waarneming. Geschiedenis blijft een belangrijk onderdeel van alle opleidingen die gegeven worden aan mensen die er hun zinnen op hebben gezet hun beste krachten te geven aan een vakbeweging met een geweldig verleden.

Pim van den Bos

Triade training, vorming en advies organiseert in 1993 een cursus met als thema:

GESCHIEDENIS EN SOCIOLOGIE VAN DE VAKBEWEGING

In deze cursus komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- algemene schets geschiedenis vakbeweging;
- per bijeenkomst de geschiedenis en sociologie van een bepaalde bond door (co-)auteurs (ABOP, AbvaKabo, Dienstenbond FNV, Voedingsbond FNV, Druk en papier FNV, Bouw- en Houtbond FNV en Industriebond FNV).
- sociaal-economische/politieke/culturele achtergronden;
- actualisering van het verleden

Cursusleiding: Harry Peer, m.m.v. Luuk Brug, Chris Essens, Herman Leisink, Maarten v.d. Linde, Bob Reinalda, Hans Righart, Jeroen Sprenger, Jan Wolthuis.

Cursusdata: 29 - 30/1, 26 - 27/2, 26 - 27/3, 23 - 24/4, 4 - 5/6 van vrijdagavond 19.00 uur tot zaterdagmiddag 16.00 uur.

Kosten: f 400,= (persoonlijk) of f 600,= (indien betaald door de organisatie) voor de totale cyclus, incl. maaltijden en overnachtingen.

De cursus is bedoeld voor historisch geïnteresseerden en zij die actief zijn in bonden en medezeggenschaps-werk.

Informatie bij Harry Peer, Triade training, vorming en advies, Postbus 73, 2110 AB AERDEN-HOUT, tel.: 023 - 244450.

Opgave voor 15 januari 1993

KADERWERK EN KADERSCHOLING

VERLOOCHENEN

In de vorige Nieuwsbrief schreef ik een artikeltje over de lotgevallen van het vak geschiedenis bij de Kaderopleiding van de Industriebond FNV. Daarbij volgde ik de volgende redeneerlijn.

Geschiedenis heeft in de vakbondscholing altijd een belangrijke plaats ingenomen, maar dit gebeurde niet altijd vanuit dezelfde intentie. De door de decennia heen wisselende inhoud weerspiegelde het vakbondspolitieke concept. Datzelfde gold, het zij terloops opgemerkt, ook voor vakken als economie.

Zolang het vigerende vakbondspolitieke concept, de opvattingen van de cursusgevers en die van de cursisten niet al te ver uiteenliepen viel dat niet zo op. Maar zodra de opvattingen divergeerden liep het mis. Het vak geschiedenis en de rest van de opleiding stonden de laatste jaren los van elkaar en van wisselwerking was weinig sprake. De belangstelling voor het vak kalfde af.

In een nieuwe opzet van de opleiding kiezen we voor een thematische opzet. Bij ieder thema krijgt de wording van het betreffende onderwerp, de gedachtenontwikkeling bij de vakbeweging terzake en de invloed van de vakbeweging ruime aandacht.

Misvatting

Naast dit artikel stond een opgewonden "dwarsligger" van Harry Peer, die vertelde dat hij mijn betoog kon volgen maar mijn conclusie niet deelde. Uit de rest van zijn stukje blijkt evenwel dat hij het betoog in het geheel niet gevolgd heeft en zijn eigen misvatting met mijn conclusie verwacht. Die misvatting wordt scherp zichtbaar doordat hij uitvoerig, zij het onder verkeerde bronvermelding, een citaat over leven en werk van C.F. Thomas weergeeft. Dit citaat werd door hem omlijst met wat larmoyant eigen proza en mondde uit in de suggestie dat ik wel zal vinden dat we daar niets van kunnen leren. Inderdaad, niet van dat begeleidend proza. Maar het citaat zelf staat in ons nieuwe cur-susmateriaal, zoals Harry wist of had kunnen weten. Ook deze Nieuwsbrief bevat weer een stukje van zijn hand, dat in onbenulligheid en het moedwillig in stand houden van misverstanden tegen beter weten in, het vorige nog overtreft.

Dwarsligger, nomen est omen.

Afgedraafde knol

Ik ga verder niet in op opmerkingen waar de vooronderstelling achter schuilgaat dat de Kaderopleiding bij de Industriebond FNV geschiedloos wordt. Dat is onjuist en valt ook niet uit mijn stukje af te leiden. De andere opmerkingen ga ik kort langs.

Wat mij opvalt in bijdragen als van Harry Peer en Ger Harmsen, is dat zij hun droombeeld voor de werkelijkheid houden. Zij schijnen serieus te vermoeden dat, voor mijn artikeltje in de Nieuwsbrief verscheen, het vak geschiedenis een prominente plaats in de kaderopleiding had. Ger Harmsen meent zelfs dat het vak tot enige maanden geleden "de integrerende discipline" was. Die voorstelling van zaken is onjuist. Toen ik bijna drie jaar geleden bij de Industriebond in dienst kwam, zag ik juist tot mijn verbazing dat de onderwerpen die in de geschiedenis-lessen behandeld werden in het gunstigste geval nergens meer terugkwamen. In minder gunstige gevallen werd de bedrijfsdemocratisering aan Van Marken en de opbouw van de verzorgingsstaat aan Van Rhijn toegerekend. Het vak had een marginale plaats, van de 112 dagdelen die de Kaderopleiding telde waren er 5 aan geschiedenis toegekend. Zo zag de afgedraafde knol eruit die Harry Peer in de vorige Nieuwsbrief voor "paradepaardje" versleet. Dat lag niet aan het vak, en al helemaal niet aan de docenten. Dat lag aan de volstrekt ondoordachte opbouw van de Kaderopleiding.

En die opbouw proberen mijn collega's en ik nu te verbeteren. Pim van den Bos stelt dat wij van het verleden kunnen leren. "Als je iets wilt weten van bijv. het huidige sociale stelsel zul je ook moeten weten hoe het ontstaan is, hoe het vroeger was, welke strijd er gestreden is door onze vader en grootvaders". De spijker op de kop. Dat is nou precies wat in de oude Kaderopleiding ontbrak en wat wij proberen te doen, al proberen wij de moeders niet te vergeten. Hetzelfde geldt voor het arbeidsvoorwaardenbeleid, de democratisering en de arbeidsverhoudingen.

Maar, werpt Johan Slok tegen, het historiseren van de thema's is nog geen re-

den om geschiedenis als afzonderlijk vak te schrappen. Op zich heeft hij daar gelijk in, al is het wel erg moeilijk om een opleiding te componeren die voor een deel thematisch en voor een deel vakmatig is opgezet. Wellicht komt het er ooit nog van om de opmerkingen die historisch, economisch of politiek van aard zijn weer in vakmatige leerboekjes bijeen te vegen. Dan krijgt ook Jan Peet gelijk. Zijn observatie klopt: de binding van geschiedenis aan thema's laat de noodzaak van nieuw onderzoek zien. Zo wisten wij eigenlijk nauwelijks iets over de ontwikkeling van de werkorganisatie. Ook de ontwikkeling van, bijvoorbeeld, de CAO is slecht bekend. Het vak kon wel eens profiteren van de noodzaak om op alle thema's een relevante bijdrage te moeten leveren.

Verlept debat

Het meest principiële tegengeluid komt in een zwaar betoog van Ger Harmsen. Naast zeer veel meer, dat niet onmiddellijk met het onderwerp te maken heeft en waaraan ik voorbij ga, haalt hij Hegel als getuige-deskundige aan om op hoog abstractienivo te bewijzen dat het geheel wel geschiedenis heeft en de delen niet. Nu zou je inderdaad, hand in hand met Hegel of met één van diens gesecculariseerde epigonen, het verlepte debat over de relatieve autonomie van de deelgebieden weer eens kunnen gaan oprakelen. Dat alles is evenwel überhaupt niet aan de orde. Met de indeling in thema's suggereren we absoluut niet dat die thema's ieder op zich een autonome geschiedenis hebben. Ieder geschiedverhaal kent een indeling; een periodisering of een thematisering. Integrale geschiedbeoefening houdt toch niet in dat een indeling in hoofdstukken of in thema's taboe is? Ik vind de redenering ook dun worden als Ger Harmsen voorbeelden gaat benoemen. Ik noem het voorbeeld dat ook door Pim van den Bos wordt aangehaald. Het inzicht krijgen in "de wijze waarop onze verzorgingsstaat is ingericht als resultante van de beslissingen van parlement, vakbondsbestuurders en werkgeversvertegenwoordigers (...)" zou alleen in een "integrale geschiedbeoefening" plaats kunnen vinden. Als ik hem goed begrijp doelt hij

LEDENVERGADERING MAAKT RUIMTE

VOOR BEKENDHEID

daarbij op de betekenis die Jan Romein daaraan gaf. Nu is het ook voor mij glas- holder dat de opbouw van de verzor- gingsstaat uitsluitend in een economi- sche, sociale en politieke context juist geschetst kan worden. Maar de stelling dat in een cursus voor vakbondskader- leden een volle eeuw integrale maat- schappijgeschiedenis een absoluut noodzakelijke inbedding is voor het ma- ken van opmerkingen over de verzor- gingsstaat toont alleen maar aan hoe zinvolle theorieën sterk aan zinvolheid kunnen inboeten als ze ver voorbij de grenzen van het redelijke tot de volle consequentie worden doorgetrokken.

Beroepsopleiding

Ik sluit af met een paar opmerkingen over hetgene waar het allemaal om gaat: de behoefte aan scholing van ka- derleden van de Industriebond FNV. Ik heb de indruk dat daar de kern van het eigenlijke debat zit.

Nu ruim dertig jaar geleden besloot de

industriële vakbeweging om te probe- ren invloed te verwerven op de arbeids- organisatie, om aanwezig te zijn in het bedrijf zelf. Dat begint nu een beetje te lukken, nadat het in de achter ons li- ggende jaren met wisselende intensiteit is geprobeerd. Iets dat veel wordt on- derschat is, dat dit ook direct raakt aan de verhouding tussen kaderleden en betaalde bestuurders. Traditioneel kent de Nederlandse vakbeweging een be- stuursmodel, waarbij belangenbe- hartigend werk door bezoldigde functio- narissen werd gedaan. Kaderleden zijn dan een soort kritisch parlement tegen- over het uit de aard der zaak pragmati- sche bestuurderskorps. Scholing kent een zwaar accent op maatschappelijke vorming of, afhankelijk van de tijdgeest, maatschappijkritische vorming.

Naarmate we van kaderleden ook vra- gen om moeilijk belangenbehartigend kaderwerk te doen, wordt scholing on- vermijdelijk instrumenteler van karak- ter. Je kunt, om een voorbeeld te ge- bruiken, onmogelijk kaderleden in

functiewaarderingscommissies uitslui- tend "Loon, prijs en winst" van Karl Marx meegeven. Zij moeten een gede- gen "beroepsopleiding" krijgen.

Op zich lijkt me dat een positieve ont- wikkeling. Maar het mag er evenwel, in mijn visie, niet bij blijven.

Wie het belangrijk vindt dat kaderleden op dergelijke posten niet uitsluitend een functietraining krijgen, maar ook maat- schappijkritische noties meekrijgen, moet zich afvragen hoe dat het beste kan. In een integrale cursus "arbeids- voorwaarden", of in aparte "maat- schappijvakken". Daar is verschil van mening over mogelijk, en voor mijn ge- voel hoort daar het debat over te gaan.

Wie echter terugverlangt naar de tijd dat kritische maatschappelijke vorming de hoofdschotel vormde op het scho- lingsmenu bewijst voor mijn gevoel de emancipatie van vakbondskaderleden een slechte dienst.

Hans van den Hurk,
scholingsmedewerker Industriebond FNV

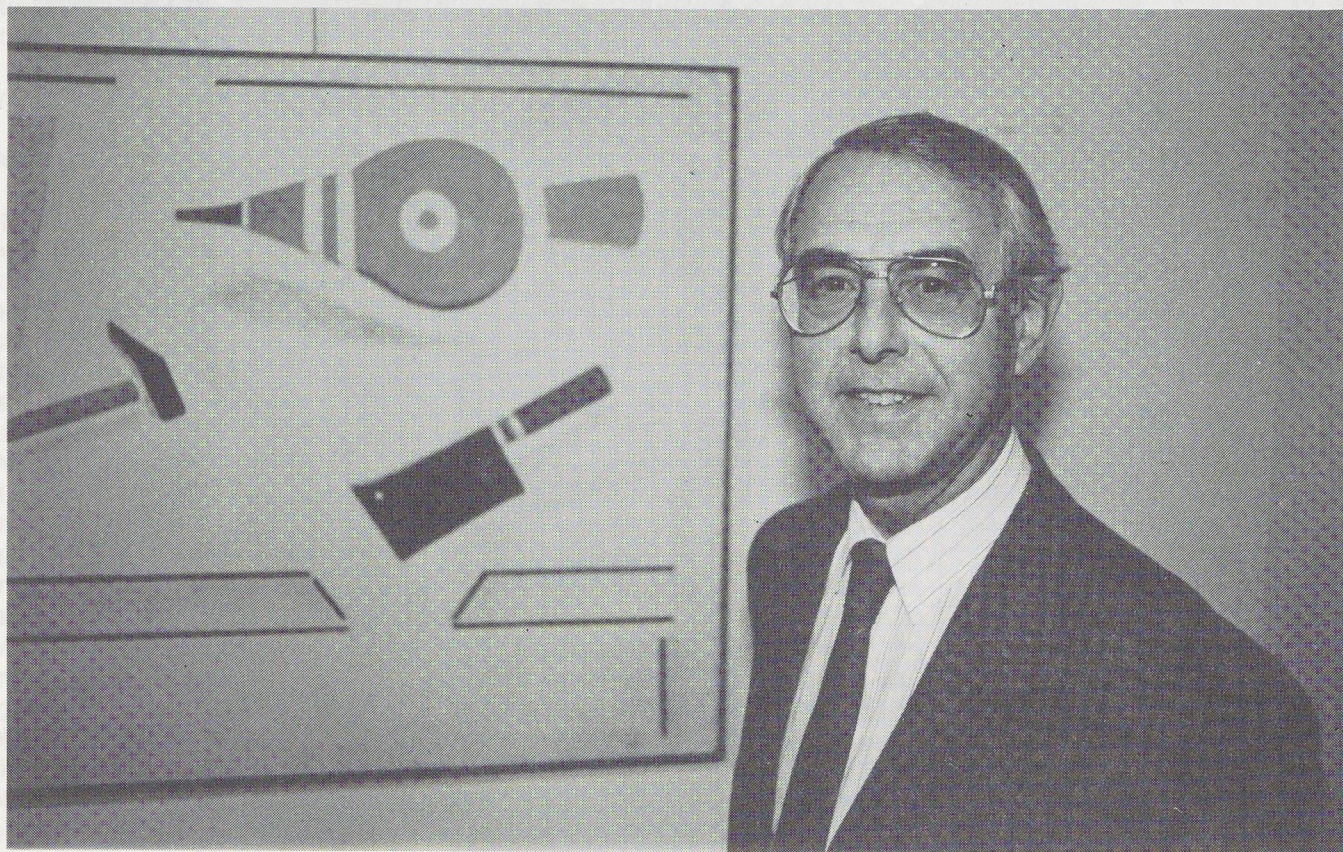

Leden van de VHV krijgen uitleg over het textielverleden van Helmond.
(Foto Jacques van Gerwen)

KADERWERK EN KADERSCHOLING

Rondleiding door het 15e eeuwse kasteel in Helmond

Inleider Huub Frissen
(Foto's Jaques van Gerwen)

LEDENVERGADERING MAAKT RUIMTE VOOR REGIOFONDS

Keuze genoeg, die veertiende november. In elk gehucht met een zichzelf respecterende middenstand was er wel een intocht van Sinterklaas. Wie zich tijdig had aangemeld, kon naar de 'illegale-briefing' van de PvdA. En er was ook de ledenvergadering van onze vereniging.

Ruim dertig leden hielden de goed-heiligman en het duo Kosto/Rottenberg voor gezien en trokken die dag naar het Kasteel van Helmond om zich uit te spreken over het beleid van het bestuur en wat er verder ter tafel zou komen.

Waarom naar Helmond? Heel eenvoudig. Op de ledenvergadering van april in het Vakbondsmuseum te Amsterdam had ons lid uit Harlingen gevraagd, om op een wat meer centraal gelegen plek bijeen te komen. Dat doen we, zei het bestuur. Volgens kwam iemand met het voorstel om de volgende ledenvergadering in het Stedelijk Museum van Helmond te houden. En weer zei het bestuur: dat doen we.

Het moet gezegd worden; de man uit Harlingen was er. Om half zes het bed uit en precies om elf uur in het Kasteel. Volgende keer vergaderen we misschien in Enschede. Dan hoeft hij niet zo vroeg op. Toen Harlingen gearriveerd was, sprak voorzitter Stan Poppe de verwachting uit het huishoudelijk gedeelte snel te kunnen afwerken. Daarna zouden we ons in de sociale en economische geschiedenis van Helmond verdiepen, wat smakelijker kost voor leden van een vakbondshistorische vereniging is dan het goedkeuren van notulen en het debatteren over de begroting.

Maar voor we daarover beginnen, eerst nog even Helmond. Dat was vroeger een van die plaatsen, die verbonden en afhankelijk waren van de textielindustrie. Helmond was de stad van de katoentjes voor de overzeese gebiedsdelen. De Vlisco-fabriek, pal tegen het historische Kasteel aangezet, herinnert nog aan de tijd van de 'textielbaronnen'.

Dat bedrijf hadden de katholieke ondernemers destijds knarsetanden moeten toestaan, zo vertelde een autochtone Helmonder ons, want Fentener van Vlissingen was 'humanist'. Buiten de textiel was er de familie Van Thiel, die de metaalindustrie naar Helmond bracht. Tegenwoordig is het 'bedrijvenredder' Joep van den Nieuwenhuyzen met machinefa-

briek Begemann, die industriële werkgelegenheid verschaft.

Terug naar het doel van onze komst naar de stad, gelegen aan de rand van de Peel. Stan Poppe kon meedelen, dat de belangstelling voor het Vakbondsmuseum groeit, vooral nu het gebouw aan de Henri Polaklaan met een Museumjaarkaart bezocht kan worden. Even later kon penningmeester Tom Simonis verklaren, dat ook onze vereniging in omvang toeneemt. Want ging de begroting nog van 650 betalende leden uit, een dag voor de vergadering had hij al 720 leden geteld.

Het museum zal na de semi-permanente Henri Polaktentoonstelling langdurig aandacht schenken aan de strijd om de arbeidstijd, aldus Stan. Vanuit de zaal werd opgemerkt, dat het ontbreken van 'de geschiedenis van de vakbeweging' als een motief in het museum gemist werd. Conservatrice Wietske van Agtmaal kon hierop direct reageren. Ze wees op het ruimtegebrek, waardoor niet alles kan, wat men wil. Geprobeerd wordt in een deel van het museum een plek te vinden voor de geschiedenis van de arbeidersbeweging 'in een notedop'.

Het belangrijkste onderdeel van de algemene ledenvergadering was waarschijnlijk het voorstel om een fonds te vormen voor het regionaal werk. Om die activiteit beter van de grond te krijgen wil het bestuur een parttime bezoldigde kracht aanstellen. Hij of zij zal groepen in een plaats of gebied moeten organiseren en aan dat werk inhoud moeten geven. Uiteindelijk zal dat moeten leiden tot een groter ledental.

De beperkte middelen van de vereniging maken het niet mogelijk om iemand in vaste dienst aan te nemen.

De algemene ledenvergadering ging akkoord met het voorstel om f.20.000 af te zonderen voor dit regionale werk. In de twee komende jaren kan telkens maximaal f.10.000 uit het fonds worden gehaald om de kosten te dekken. En dat maar voor een deel, want als de vereniging komend jaar niet met 200 leden groeit, dan zit ze met een tekort van ruim 5.000 gulden. De vergadering deed er niet luchtig over. Er werd gepleit voor een structurele oplossing van het tekort en er werd met name op de vakcentrales gewezen, die best met wat meer geld het

werk van de VHV zouden mogen steunen. Maar voorzitter Poppe, die al meerdere malen met de vertegenwoordigers van FNV, CNV en MHP daarover gesproken heeft, dacht niet dat van die kant veel te verwachten valt.

Poppe:

'Als we er niet in slagen om door het uitbreiden van het ledental een grotere financiële armslag te verkrijgen, dan zullen we het dienstverband met de tijdelijke kracht voor het regiowerk moeten beëindigen en opnieuw moeten bekijken wat ons te doen staat'. Na deze duidelijke uitspraak werden het activiteitenplan met de begroting voor 1993 goedgekeurd.

Aan het eind van de vergadering werd de vraag gesteld, waar 'vakbondshistorische' papieren terecht komen. In principe worden die ondergebracht bij drie instituten in Amsterdam, Nijmegen en Limburg. Zelf heeft de VHV geen archief.

Van belang is, dat de vereniging weet waar zich de stukken bevinden en dat ze er toegang heeft. Bekeken zal worden hoe alles in een overzicht kan worden verwerkt. Wanneer dat tot stand is gekomen, dan zal erover in de Nieuwsbrief worden bericht.

En toen was het tijd voor een tocht door het Kasteel en het Meyhuis. De rondleider was kennelijk onder de indruk van het gezelschap vakbondshistorici. Ze begon met verontschuldigheden voor historische onjuistheden, die uit haar mond zouden kunnen ontsnappen. Niemand die haar daarop heeft kunnen betrappen.

Het werd een interessante wandeling, waarin werd teruggegaan naar de veertiende eeuw, toen het Kasteel gebouwd werd. Naast kunst bezit het Stedelijk Museum textielmachines uit het prille begin van deze bedrijfstak, toen niet alleen in de fabrieken werd gewerkt, maar ook veel thuiswerk werd verricht.

Aan het slot van deze VHV-dag vertelde Huub Frissen, die zijn werkzaam leven in de Helmondse textielindustrie begonnen is en via het lidmaatschap van St. Lambertus en verschillende fusies uiteindelijk als bestuurder van de Industriebond FNV met pensioen ging, iets over het verleden van de vakbeweging in zijn stad.

Wim Staubach,
bestuurslid VHV

JA, IK WIL MIJN STEENTJE BIJDRAGEN!

Noteer mij svp:

- als lid-donateur van VHV en Vakbondsmuseum à f 35,00 per jaar (1)
 alleen als lid van de VHV à f 25,00 per jaar

Datum
 Handtekening
 De acceptgirokaart kunt u sturen naar:
 Naam
 Adres
 Postcode en woonplaats

(1) Een hoger bedrag komt eveneens als extra-donatie aan het museum ten goede.

- Ik ben lid van een vakbond, te weten
 Ik ben lid geweest van
 Ik ben nooit lid geweest van een vakbond

Dit aanmeldingsformulier in een enveloppe sturen aan:

Vakbondshistorische Vereniging
 Antwoordnummer 10737
 1000 RA Amsterdam
 Een postzegel is niet nodig.

nationaal
VAKBONDS
 museum

Openingstijden

di. t/m vrij. 11.00 - 17.00 uur
 zondag 13.00 - 17.00 uur

Op officiële feestdagen is het museum gesloten.

Toegangsprijzen

volwassenen f 5,00

korting f 3,00

- vakbondsleden (inclusief gezinsleden) op vertoon van lidmaatschapsbewijs
- groepsbezoek (minimaal 10 personen), alleen op afspraak
- pas-65/Stadpas Amsterdam
- CJP/studenten/13 t/m 18 jaar

gratis:

- jongeren t/m 12 jaar
- VHV-donateurs
- museumjaarkaart

Rondleidingen op aanvraag
 Vergaderruimte kan worden gehuurd.

Museum-kalender

Semi-permanente tentoonstelling

T/m 28 november 1993:

Leven en werk van Henri Polak, grondlegger van de moderne vakbeweging (1868-1943)

Wisseltentoonstellingen

T/m 17 januari:

Werknemers aller landen.....

De internationale vakbeweging in affiches

29 januari 1993 t/m 28 mei 1993:

Gans het raderwerk stond stil

De spoorwegstakingen van 1903 in originele documenten afkomstig van de vakbeweging, de overheid en de spoorwegmaatschappijen

Exposities in Café De Koperen Steel

T/m 3 januari 1993

Bessel Kok

Schilderijen over het thema 'machine en mens'

12 januari 1993 t/m 28 februari 1993

Vaandels in veelvoud

2 maart 1993 t/m 18 april 1993

Frank Leenhouts

Schilderijen en tekeningen

Literair-culturele bijeenkomsten

Multatuli Tom Böhm, verbonden met het Multatuli Museum en bestuurslid van het Multatuli Genootschap, houdt een lezing over leven en werk van Eduard Douwes Dekker. **14 januari 1993**

A.F.Th. van der Heijden De schrijver leest passages voor uit 'De Tandeloze Tijd' die betrekking hebben op arbeid en arbeiders, en plaatst deze in groter verband. **4 februari 1993**

H.P. Berlage Max van Rooij houdt een lezing over zijn grootvader. In deze lezing staat 'De Burcht van Berlage', het tegenwoordige Vakbondsmuseum, centraal. **4 maart 1993**

Albert Hahn Marien van der Heijden, kunsthistoricus, houdt een lezing met dia's over leven en werk van Albert Hahn. Ingegaan wordt op Hahns betekenis voor de kunst en de arbeidersbeweging. **maart 1993**

Herman Heijenbrock De Stichting Heijenbrock verzorgt een expositie van een dertigtal werken van de industrieschilder Herman Heijenbrock. Een lezing wordt gehouden door zijn kleinzoon H. Matthijssen, bestuurslid van de Stichting. **22 april 1993**

Engagement Bram Kempers, hoogleeraar kunstgeschiedenis, is benaderd voor een afsluitende lezing waarin niet meer het kunstwerk zelf centraal zal staan, maar de ontwikkeling van de betrokkenheid van kunstenaars met de wereld van arbeid en arbeidersbeweging het onderwerp zal zijn. **13 mei 1993**

Aanvang lezingen: 20.00 uur.

Entree: f 10,- per persoon

Coördinator: Roel Hultink

Telefonisch reserveren is mogelijk tijdens de openingsuren van het museum bij Julia van Dijke (020-6241166).

Bereikbaarheid

Het museum is bereikbaar vanaf het Centraal Station met tram 9, halte Plantage Kerklaan.

Nationaal Vakbondsmuseum

Henri Polaklaan 9

1018 CP Amsterdam

tel 020-6241166

fax 020-6237331